

Зубар П. М.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ЧАСТИНА ОДНІЄЇ ЗМОВИ: ЗАСОБИ ПОВ'ЯЗУВАННЯ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ ТА COVID-19 В КОРОНАСКЕПТИЧНОМУ ДИСКУРСІ В УКРАЇНІ

Стаття присвячена вивченню воєнного аспекту коронаскептичного дискурсу в Україні. Під час пандемії COVID-19 спостерігався сплеск дезінформації та теорій змови, який активно поширювався в медіапросторі. З'явилася течія блогерів-антивакцинологів, що протидіяли кампанії щеплення проти вірусу, поширюючи міфи про хворобу, її походження чи карантинні обмеження, та критикуючи будь-яку діяльність із боку держави щодо боротьби з хворобою та профілактики коронавірусу. Після початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну в комунікації противників вакцинації з'явився новий дискурс, пов'язаний із війною. У блогерів-коронаскептиків значно збільшилась аудиторія в YouTube. Тому метою цієї статті стало простежити зв'язок теми антивакцинації з явищами, пов'язаними з війною, який пропонують коронаскептики.

Автор використовує метод дискурс-аналізу для виявлення засобів створення зв'язку між російсько-українською війною та коронавірусом, який використовують українські блогери-антивакцинологи. Дослідження розглядає лексику, якою описують коронавірус та війну, аналізує спільні риси в способах створення мовних новотворів щодо обох тем. У статті простежується поступовий перехід означених каналів із тематики протидії вакцинації і критики карантинних обмежень на тематику, пов'язану з війною в Україні. Нові нарративи, що з'явилися в комунікації противників вакцинації після вторгнення Росії, носять деструктивний характер, адже меседжі українських антивакцинологів здебільшого підтримують російський порядок денний у багатьох питаннях, пов'язаних із війною. Наводяться меседжі, які використовуються деякими коронаскептиками для підтримки кремлівської пропаганди та виправдання вторгнення. У роботі підкреслюється важливість подальшого вивчення інших аспектів дискурсу коронаскептиків в Україні, адже вони також можуть нести деструктивний характер.

Ключові слова: нарратив, дискурс, COVID-19, дезінформація, фейки, соціальні мережі, класифікація медіаресурсів, блогери, вірусний контент.

Постановка проблеми. Пандемія COVID-19 призвела до сплеску дезінформації та теорій змови, у тому числі щодо профілактики, походження хвороби чи карантинних обмежень [11]. Активізувався та розширився прошарок людей, які протидіють кампанії щеплення в соціальних мережах, регулярно підігріваючи свою аудиторію новими ідеями та міфами, пов'язаними з хворобою, та критикуючи будь-яку активність, покликану для боротьби з коронавірусом.

Після початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну в комунікації противників вакцинації з'явився новий дискурс, пов'язаний із війною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Це явище не є унікальним для України. Наприклад,

М. Задрога у своїй статті звертає увагу на те, що в Польщі акаунти коронаскептиків у соціальних мережах із початком війни в Україні змінили свої нарративи в бік підтримання кремлівської пропаганди [12]. Вони вдаються до виправдання вторгнення, звинувачення країн Заходу в розв'язуванні війни або називають війну інсценуванням, підготовленим зовнішніми силами.

Група дослідників у статті в журналі *Annals of Medicine & Surgery* зазначають, що дезінформація, пов'язана з COVID-19, завдає опосередкованої шкоди фізичному та психічному благополуччю українців, що ще більше посилює медичну та соціально-політичну кризу в Україні під час війни [8].

Учена К. Кіган, яка вивчала російську пропаганду щодо вакцин в Україні упродовж 2020–2021 років, наголошує на необхідності подальших досліджень, що ґрунтуються на даних, для проактивної боротьби з такою пропагандою [9].

Частина меседжів, що поширюють антивакцинатори, об'єднує явища, пов'язані з війною та COVID-19. Наприклад, дослідники з Atlantic Council's Digital Forensic Research Lab виявили, що деякі канали в Польщі звинувачують біженців з України в погіршенні епідеміологічної ситуації [7].

Частина меседжів, які поширюють українські антивакцинатори, також близькі до російського порядку денного щодо війни в Україні. Ми намагалися провести паралель і встановити зв'язок між двома дискурсами – щодо COVID-19 та повномасштабним вторгненням РФ.

Мета цієї статті – простежити зв'язок теми антивакцинації з явищами, пов'язаними з війною, який пропонують коронаскептики.

Для досягнення поставленої мети ми визначили кілька завдань:

1. Виявити і класифікувати медіаресурси, які використовують риторичну коронаскептику.
2. Виявити засоби, за допомогою яких популярні українські коронаскептики та противники вакцинації пов'язують теми COVID-19 та війни в Україні.
3. Довести деструктивний характер «воєнного» аспекту коронаскептичного дискурсу в Україні.

Виклад основного матеріалу.

Методологія

Ми відібрали 30 найпопулярніших відео, створених дванадцятьма найпопулярнішими українськими блогерами-антивакцинаторами ($n = 360$), опублікованих на їхніх каналах у період із 2020 до початку 2023 року.

За допомогою нарративного аналізу ми виділяли меседжі, які містяться у відео, та визначали їхню належність до коронаскептичного дискурсу та війни в Україні. Як підсумок, серед матеріалів ми виокремили ті, у яких йдеться про COVID-19 чи пов'язані з ним явища (карантинні обмеження, вакцинація тощо), й одночасно комунікаторами згадується і війна в Україні (чи пов'язані явища: блекаути, Чорноморська зернова ініціатива, біженці, мобілізація тощо). Основним методом, який ми використовували під час дослідження, став дискурс-аналіз [10]. Ми використали його для того, щоб з'ясувати формат взаємин між блогерами, а також визначити засоби, у які вони створюють зв'язок між темами війни та коронавірусу.

Ми виокремили ті приклади, де комунікатори пропонували (чи пояснювали) взаємозв'язок між цими явищами без урахування окремих згадувань війни чи COVID-19.

Блогери, які формують коронаскептичний дискурс в українському YouTube

Ґрунтуючись на дослідженні ініціативи «Як не стати овочем» разом із цифровим медіаагентством «beTrue Media» антивакцинаторського руху в Україні, нам вдалося виокремити YouTube-канали з найбільшою аудиторією, які системно постають проти вакцинації та коронавірусних обмежень [3]. Деякі з наведених у матеріалі каналів були заблоковані, тому список був актуалізований та доповнений новими блогерами. Отже, ми ідентифікували 15 найпопулярніших в Україні YouTube каналів, ведучими яких є 12 блогерів (чи блогерських колективів), які формують коронаскептичний дискурс за допомогою цих каналів.

Блогерів, відео яких потрапило у вибірку нашого дослідження, можна розділити на кілька груп. Перша група – ті, що мають найбільшу аудиторію та є адвокатами (Антон Болтик, Сергій Гула) або називають себе правозахисниками (Остап Стахів, а також Мар'ян Чава із каналу «Знай Свої Права!»). Ці блогери звертають найбільшу увагу на юридичний аспект вакцинації, обмежень прав чи мобілізації. Також вони пропонують своїй аудиторії послуги з юридичного захисту або проводять прямі трансляції та вебінари з певних правничих тем. Втім, у відео ці блогери вдаються до термінологічних маніпуляцій, які використовуються для підважування необхідності дотримання карантинних обмежень і вимог представників влади.

Друга група – блогери, діяльність яких можна назвати громадянською журналістикою, або які називають себе журналістами. Серед них Жан Новосельцев та Олексій Кутепов (канал «ДНК», абревіатуру якого автори пояснюють як «дійсно народний канал»), Олександр Надьожа (канал «Александр Надёжа») та Антон Гура. Жанр контенту останніх двох можна назвати гонзо-журналістикою: у своїх відео вони найчастіше ведуть зйомку від першої особи та є активними учасниками подій. Автори влаштовують провокації в громадських місцях, наприклад, відмовляються одягати маски або пред'являти документи про вакцинацію. Зазначимо, що Остап Стахів, якого ми згадували раніше, у своїх відео іноді також називає себе «журналістом» та пропонує послуги з «навчання на журналіста».

Представників умовної третьої групи блогерів об'єднує прихильність до різного роду теорій змови. Хоча на користь таких теорій вислов-

Зміни показників аудиторії YouTube каналів коронаскептиків в Україні

Блогер і назва каналу	Дата створення	Кількість підписників на 03.02.2020	Кількість підписників на 24.02, тис.	Кількість підписників на 05.05.2023, тис.
Сергій Гула (ЮрАналітика – Адвокат Сергій Гула)	29.08.2018	159,0	519,0	559,0
Антон Болтик (Адвокат Болтик)	08.11.2018	34,3	303,0	354,0
Олексій Кутепов, Жан Новосельцев (ДНК)	31.10.2019	1,7	200,0	250,0
Антон Гура	14.11.2015	5,0	58,6	139,0
Остап Стахів	12.02.2013	3,9	75,2	135,0
Жан Новосельцев	11.12.2021	0,0	29,9	105,0
Мар'ян Чава (!Знай Свої Права!)	17.05.2021	0,0	6,4	81,4
Володимир Паньчак (РОБОТАЄ)	21.02.2015	0,2	8,6	73,8
Олександр Надьожа (Александр Надёжа)	25.11.2015	1,4	25,3	58,9
Анатолій Якименко (TRIGGER MMA)	23.02.2015	0,1	20,5	54,6
Сергій Філіпенко	27.02.2011	2,5	36,2	52,1
Олександр Надьожа (Надёжный Журналист)	17.10.2019	0,4	43,4	47,6
Анатолій Якименко	04.11.2021	н/д	22,0	25,3
Микола Кинолог та його послідовники (Зоря України: Ранок Сварога)	17.12.2020	0,0	19,4	22,4
Ольга Яремійчук	30.12.2019	0,2	3,3	13,7

люються і названі раніше блогери, саме контент цих блогерів майже повністю складається з конспірологічних відео. До них належать Володимир Паньчак (канал «РОБОТАЄ»), Анатолій Якименко (персональний блог та канал «TRIGGER MMA») та канал «Сергій Філіпенко» (з опису є не персональним блогом конкретної людини, а громадської організації «Багнет Нації» та публікує відео з різними спікерами та дійовими особами). До цієї групи можна віднести і блогерку Ольгу Яремійчук та Миколу Кинолога з групою його прихильників (канал «Зоря України: Ранок Сварога»). Тематичний спектр відео, присвячених теоріям змов, ширший за «коронаскептичний» чи «воєнний» дискурси. Наприклад, автори в різні часи публікували відео на користь теорій змов щодо відкриття ринку землі в Україні, сумнівності існування України як держави, гендерного законодавства тощо.

Згідно з дослідженням Олександра Оксимця (Texty.org), низка найпопулярніших українських антивакцинаторів пов'язані між собою інституційно [4]. Так, Остап Стахів, Ольга Яремійчук та Олександр Надьожа разом беруть участь у русі «Стоп Фейк Пандемія». Багатьох із зазначених вище блогерів можна було побачити разом на відео з акцій протесту, організованих 2021 р. в Києві.

Блогери часто стають або безпосередніми учасниками чи спікерами у відео на каналах один в одного, або цитують контент своїх однодумців. Поширеною практикою є розповсюдження відео майже всіх досліджуваних блогерів в одних групах соціальних мереж, наприклад «Журналісти Стремоусова» чи «ГО «БАГНЕТ НАЦІЇ»» в Facebook.

Ілюстративним є те, що більшість блогерів, контент яких ми досліджували, збільшили свою аудиторію в YouTube. У таблиці 1 наведені дані з ресурсу *socialblade.com* про аудиторію YouTube-каналів у період до початку поширення COVID-19 в Україні (3 березня 2020 року, коли було зафіксоване перше захворювання), 24 лютого 2022 року (дата початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну) та 5 травня 2023 року (оголошення ВООЗ про закінчення пандемії COVID-19).

Лексика коронаскептиків для комунікації про COVID-19 та війну

Раніше ми вже звертали увагу на те, що у своїй комунікації щодо коронавірусу коронаскептики використовують стилістично знижені мовні новотвори [1]. У такий спосіб блогери можуть не тільки уникати модерації та блокування контенту, замінюючи «ризиковані» слова на зрозумілі ауди-

торії аналоги, а і тривіалізувати поняття, оригінальні терміни яких можуть звучати загрозливо.

Наприклад, саме слово «коронавірус» може замінюватися як на нейтральну аббревіатуру «К-19», зневажливе «модна хвороба», так і на відверто іронічні «бананофікус» чи «ковідло».

Найбільший спектр термінів використовується на позначення вакцини чи процесу вакцинації: від майже нейтральних похідних від слова «укол» («уколізація») до «причастя» чи «ініціації». Зазвичай новотвори натякають на загрозливий склад вакцини «жизжа», «мотлох», «шмаркля», «чипізація» тощо.

У відео трапляються і терміни з тлумаченням, яке залежить від контексту. Так, слова «афера», «лохотрон» можуть вживатися для опису як вакцинації, так і коронавірусних обмежень чи офіційної статистики захворювань. Або, наприклад, слово «фарма» може позначати як вакцину, так і «фармацевтичну мафію» – один із «бенефіціарів» потенційної змови.

У комунікації на тему війни в Україні мовні новотвори майже не використовуються (за винятком афіксації на позначення працівників Територіальних центрів комплектації – їх називають «тцк-шники» чи «військоматчики»). Втім, свій особливий понятійний апарат блогери не обмежують неологізмами. Поширеною практикою є, наприклад, використання термінів «геноцид», «концтабір» чи «поліцаї». Саме ці поняття зазвичай є спільними в комунікації щодо обидвох тем, а іноді і слугують для їхнього зв'язку. Наприклад, згідно з деякими коронаскептиками, якщо до повномасштабного вторгнення «поліцаї» вимагали показувати «аушвайси» (документи про вакцинацію), після нього вони почали сприяти «незаконній» мобілізації, співпрацюючи з представниками ТЦК. До того ж, деякі блогери використовують термін «концтабір» та «геноцид», говорячи про обмеження виїзду чоловіків призовного віку за кордон. Раніше низка блогерів вживали ці поняття для опису карантинних обмежень чи наслідків вакцинації.

Також у комунікації як щодо COVID-19, так і про війну низка блогерів (Микола Кинолог, Мар'ян Чава, Володимир Паньчак, а також спікери у відео на каналі «Сергій Філіпенко») використовують твердження нібито юридичний статус «фізична особа», введений у законодавство для дегуманізації людей та обмеження їх прав чи позбавлення майна. Деякі з названих коронаскептиків навіть пропонують шляхи «виходу зі статусу фізичної особи» та переходу до статусу

«людина» чи «громадянин». Ця маніпуляція використовувалася спочатку для обґрунтування можливості не виконувати вимоги щодо вакцинації чи носіння масок («Карантин – для фізичних осіб, а не людей»), а після початку мобілізаційної кампанії стала аргументом для відмови від отримання повісток із тієї самої причини. Інколи поширюється меседж про те, що українці досі є громадянами УРСР (інколи «Самостійної держави Україна»), Україна є не державою, а корпорацією, або деякі її державні органи (кабінет міністрів, ТЦК) є нікчемними, що так само підважує законність карантину або мобілізації.

Декларовані мотивації коронаскептиків

Свою медійну діяльність блогери у відео мотивують по-різному (або не обґрунтовують її зовсім). Найбільш поширена декларована мотивація – донесення правди (іноді – попередження) до своєї аудиторії. Такі звернення підкріплюються закликами до різних дій із боку аудиторії, наприклад, «прокинутися», «об'єднуватися» та «організуватися». Водночас коронаскептики критикують журналістів, називаючи їх пропагандистами за те, що медіа підтримують кампанії з вакцинації та не критикують карантинні обмеження.

Блогери з групи «юридичної підтримки» у своїх відео найчастіше стверджують, що публікують відео для того, щоби «відстояти права» чи висловити «активну незгоду» (на протипагу концепції «мовчазної згоди», за допомогою якої, на думку деяких блогерів, глобалісти досягають своїх цілей із контролю над населенням). Наприклад, незгоду із законом «Про систему громадського здоров'я», проект якого активно обговорювався у відео.

Нарешті, представники цієї ж групи коронаскептиків пояснюють свою мотивацію необхідністю висловлювання «активної незгоди» з новими законами, найчастіше – проектом Закону про систему громадського здоров'я, якому присвячено велика кількість відео в досліджуваній період.

Засоби, якими популярні українські коронаскептики та противники вакцинації пов'язують теми COVID-19 та війни в Україні.

1. Частина великої змови

Найбільш популярним прикладом «воєнного» аспекту коронаскептичного дискурсу в досліджуваному контенті є пов'язування цих двох явищ як частин однієї змови третіх сил, водночас коронавірус (або обмеження, спричинені пандемією) називається підготовчим етапом перед війною. Наприклад, на думку багатьох коронаскептиків, карантинні обмеження та вакцинація були покликані для впливу на волю людини, а під час повно-

Засоби пов'язування війни та COVID-19 в контенті коронаскептиків

Явище, пов'язане з війною	Зв'язок тематики COVID-19 та війни в Україні
Повномасштабне вторгнення	<ul style="list-style-type: none"> – Війна є таким самим фейком (інколи – «договорняком»), як і коронавірус, тому що у РФ запроваджуються такі ж заходи COVID-19, як у решті світу (Олександр Надьожа, Володимир Паньчак). – У нас одночасно з росією приймаються однакові закони щодо боротьби з коронавірусом, тому твердження Путіна, що він бореться проти світової адженди – неправда (Жан Новосельцев). – Коронавірус (чума) також є одним із вершників майбутнього апокаліпсису (Володимир Паньчак). – Ковід два роки розвивав у людей страх померти. Війна продовжує цей процес, особливо в Україні (Остап Стахів). – Спочатку – «модний грип», далі – війна. Це частина «перезавантаження». Ворог є очевидним, але грає за глобальним планом (Ольга Яремійчук). – До осені [2022 року – прим.] воєнні дії «устануться», а після цього почнеться глобалізація... 4142 передбачає «принудилровку» (Антон Гура).
Заборона на виїзд чоловіків / Виїзд жінок та дітей за кордон.	<ul style="list-style-type: none"> – Вакцинація є частиною створення неможливих умов для життя в Україні, щоб жінки виїздили. Чоловіків тим часом знищують на війні. Це робиться для того, щоб в Україні не залишилося українців, а території могли зайняти представники інших народів (Володимир Паньчак).
Мобілізація	<ul style="list-style-type: none"> – Представники ТЦК «викрадають» людей, щоб знищити так само, як до цього хотіли знищити вакцинацією (Мар'ян Чава). – Маски, вакцинація, сертифікати були частиною експерименту над людьми. «Вони» дивилися, як «стадо» буде реагувати. Зараз відбувається новий експеримент – мобілізація. – До цього поліцейські відчували себе королями та били нас на мітингах, а тепер замість них військові беруть хабарі (Жан Новосельцев). – До цього мій син відмовився брати участь у медичному експерименті, тому його відсторонили від роботи. А тепер, так само незаконно, намагаються мобілізувати (Сергій Філіпенко).
Блекаути, спричинені обстрілами інфраструктури	<ul style="list-style-type: none"> – Вишки, які до цього будувалися для зараження / контролю, зараз створюють неймовірний холод вночі, а через блекаути неможливо зігрітися. Влада тепер замовчує те, що продають електрику (Мар'ян Чава).
Зернова угода	<ul style="list-style-type: none"> – Голод [який почнеться після вивозу зерна з України – прим.] також є одним із вершників майбутнього апокаліпсису (Жан Новосельцев, Олексій Кутепов, Володимир Паньчак).
Заборона масових зібрань під час воєнного стану	<ul style="list-style-type: none"> – Українська влада користується тим, що не можна протестувати під час воєнного стану, та запроваджує закон «Про систему громадського здоров'я», який передбачає примусову вакцинацію (Жан Новосельцев, Ольга Яремійчук).
Біженці від війни	<ul style="list-style-type: none"> – Проти тих, хто скористався допомогою від ЄС (а це біженці, у тому числі з Маріуполя), можуть вводити санкції за відмову від вакцинації (Остап Стахів під час ефіру на каналі Антона Болтика).
Підготовка до воєнного вторгнення, лікування військових	<ul style="list-style-type: none"> – Ресурси, які могли б бути витрачені на екіпірування чи лікування військових, витрачаються на боротьбу з COVID-19, при цьому військові мають забезпечувати себе самі (Остап Стахів).

масштабного вторгнення цей вплив проявився в різний спосіб.

Ще одним прикладом такого зв'язку є твердження про те, що спочатку вакцинація (або сам коронавірус), а після того і війна в Україні покликані для знищення українського народу (інколи слов'ян). У цьому контексті, серед іншого, зга-

дується теорія змови про створення так званого «Небесного Єрусалиму» на території України після звільнення її від населення (канал «РОБОТАЄ»). Цю теорію український Центр стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки назвав [6] однією з тем російської пропаганди в Центральній Європі. Крім того, те, яку увагу коро-

наскептики в Україні приділяють іншим країнам, коли йдеться про вакцинацію, сходиться з однією зі знахідок К. Кіган. У своєму дослідженні вона звернула увагу, що російська пропаганда часто згадує геополітику та війну на Донбасі в комунікації на цю тему саме в Україні [9].

Деякі з наведених прикладів є фейками російських пропагандистів, про які інформували українські фактчекери та Центр Протидії дезінформації. Наприклад, заяви про експорт електроенергії під час блекаутів [2], голод через вивезення зерна [5].

Окремим, менш поширеним способом пов'язування війни та COVID-19 є твердження, нібито війна навпаки завадила «планам глобалістів», або ж що після перемоги України в країні будуть вводиться нові обмеження. Про це у своїх відео стверджують Ольга Яремійчук, Антон Гура та Сергій Гула.

Способи аргументації наявності прямого зв'язку коронавірусу з явищами, пов'язаними з російсько-українською війною, наведені в таблиці 2.

2. Військові під загрозою

Другим за поширеністю способом зв'язку між двома дискурсами є твердження про те, що примусова вакцинація або відмова від неї загрожує українським військовослужбовцям. Деякі коронаскептики стверджують, що пункти вакцинації будуть влаштовані «у військоматах» та «на передовій», а за відмову від вакцинації до військових будуть застосовані санкції – від позбавлення зарплат і премій до відмови в наданні відпустки та відправки «на нуль» (Остап Стахів).

До цього ж типу аргументації належить твердження, що влада (серед іншого за допомогою примусової вакцинації) нібито створює такі умови, щоб військові «не повернулися з фронту». На підтвердження своєї позиції коронаскептики наводять приклади негативного впливу вакцинації на військових, щоправда, без згадування джерела інформації, посилаючись на власний досвід. Ілюстративним є приклад із каналу «ЮрАналітика – Адвокат Сергій Гула» (який має найбільшу аудиторію серед коронаскептиків): «Згадайте відео, де жінка-військова в Миколаєві (якщо я не помиляюся), йшла і просто впала за смерть... Потім з'ясувалося, що вона вакцинувалася за добу від цього».

Проте щеплення – не єдина загроза, про яку стверджують коронаскептики. Наприклад, Мар'ян Чава в одному зі своїх відео стверджує: «Ті, що сидять у Києві, приймають такі закони, щоб військові не повернулися з фронту – «ТЦК, поліції, баранофікуси» заганяють у глухий кут».

3. «Усі забули про коронавірус»

Третім за поширеністю аргументом, який використовується для взаємозв'язку війни та COVID-19 у відео противників вакцинації, є те, що *одразу після початку повномасштабного вторгнення коронавірус втратив свою актуальність*. Це твердження використовується, залежно від контексту, у поєднанні з двома різними висновками.

Перший – про те, що загроза, створювана COVID-19, переоцінена, адже після повномасштабного вторгнення «всі одужали» (інший, більш іронічний варіант – «збіг з України», його найчастіше використовує блогер *Сергій Гула*). Цей висновок трапляється у видозміненому вигляді: війна «витіснила» коронавірус в інформаційному просторі тому, що «стало зрозуміло, що справжня загроза – Росія, а не COVID-19».

Менш поширений висновок, який впливає з основного твердження, – те, що українці евакуювалися в Європу без документів про вакцинацію, які були обов'язковими для в'їзду до повномасштабного вторгнення, може свідчити про нібито зацікавленість європейців у виїзді населення з України.

4. Спекуляції на темі війни та військових

Частина з виявлених у проаналізованих відео згадувань в одному контексті коронавірусу та явищ, пов'язаних із війною в Україні, не створюють логічного зв'язку між заданими дискурсами. У деяких випадках такі згадування мають вигляд емоційної апеляції до війни чи українських військових для підкріплення своєї аргументації щодо COVID-19. Прикладом такого виду пов'язування дискурсів є благодійна трансляція на тему глобалізму на підтримку української армії, яку проводив Антон Болтик через кілька місяців після початку повномасштабного вторгнення. Втім, більш поширеною є апеляція до справедливості. Розглянемо приклади таких меседжів, які поширюють українські коронаскептики:

– «Де справедливість: в Україні війна, а європейці нав'язують нам 4142» (*Жан Новосельцев та Остап Стахів про закон «Про систему громадського здоров'я*).

– «В контексті того, що багато людей втратило роботу через війну, усунення від роботи внаслідок того, що не провів «модну процедуру», є неприпустимим» (*Антон Болтик*).

– «Мої відео блокують, особливо під час війни, коли потрібна правда» (*Остап Стахів, коментуючи блокування своїх відео*).

– «Тепер, коли почалася війна, ті, хто турбувався за «модний грип», перестали про нас турбуватися» (*Ольга Яремійчук про відмову західних країн «закрити небо над Україною»*).

– «Військовим буде цікаво подивитися, як над вами глумилися сатаністи» (Олександр Надьожа, коментуючи відео, на якому під час святкування Дня Незалежності України, військові перебувають у захисних масках).

– Зараз ви заходите до чиновника, він каже «у мене немає часу, бо війна», а раніше казав «карантин» (*Остан Стахів про бездіяльність чиновників*).

– Дискусії про примусову вакцинацію йдуть на тлі війни, коли ми обираємо гідність, а не життя. Чому ж примушують обирати життя, а не гідність при вакцинації (*Анатолій Якименко*).

Висновки. Вивчення контенту YouTube-каналів, які використовують поширюють антивакцинаторські та коронаскептичні меседжі в Україні, дало змогу виділити три умовні групи: «юридичної підтримки», «громадянські журналісти» та «прихильники теорій змов». Більшість блогерів інституційно пов'язані між собою участю в одних організаціях, співпрацюють один з одним та цитують своїх однодумців незалежно від їхньої приналежності до однієї з наведених груп.

Усі популярні блогери-коронаскептики збільшили свою аудиторію після початку повномасштабного вторгнення РФ в Україну, незважаючи на їхнє власне твердження щодо того, що тема COVID-19 нібито втратила свою актуальність.

Простежується поступовий перехід означених каналів із тематики протидії вакцинації і критики карантинних обмежень на тематику, пов'язану з війною в Україні. Можна стверджувати про деструктивний характер «воєнного» аспекту коронаскептичного дискурсу, адже меседжі більшості українських антивакцинаторів підтримують російський порядок денний у багатьох питаннях, пов'язаних із війною. Основними їхніми наративами є критика заходів із мобілізації, вивезення зерна з України, твердження, що електроенергію таємно експортували під час блекаутів, критика країн заходу та звинувачування їх в організації війни. При цьому для кожної із цих тем блогери-коронаскептики пропонують зв'язок з COVID-19, найчастіше за допомогою пов'язування цих явищ у спільну теорію змови.

Навіть ті меседжі, які не збігаються з темами російської пропаганди щодо війни в Україні, є спекуляціями на темі війни та військових або ж безпідставними применшеннями загрози, яке несе захворювання.

Вважаємо, що подальше вивчення проблеми дискурсу коронаскептиків в Україні дасть змогу виявити інші нові наративи, що несуть деструктивний характер.

Список літератури:

1. Зубар П. Стилiстично зниженi мовнi новотвори в комунiкацiї противникiв вакцинацiї та коронаскептикiв в українському YouTube. *Communications and communicative technologies*. 2022. №22. С. 87–92. URL: <https://doi.org/10.15421/292209> (дата звернення: 22.06.2023).
2. Команда VoxCheck. ФОТОФЕЙК: Україна експортує електроенергію в Польщу. Вокс Україна. URL: <https://voxukraine.org/fotofejk-ukrayina-eksportuye-elektroenergiyu-u-polshhu> (дата звернення: 01.05.2023).
3. Мороз О. Телебачення Торонто, Казанський та Стерненко. Як українські YouTube-канали перемагають проросійські. Українська правда. URL: <https://www.pravda.com.ua/articles/2021/11/24/7314996/> (дата звернення: 22.06.2023).
4. Оксимець О. Антивакцинаторський рух в Україні: хто є хто, наскільки вони впливові та які їхні наративи. Texty.org.ua – статті та журналістика даних для людей – Тексти.org.ua. URL: <https://texty.org.ua/articles/105197/antivakcynatorskyj-ruh-v-ukrayini-hto-ye-hto-naskilky-vony-vplyvovi-ta-yaki-yihni-naratyvy/> (дата звернення: 22.06.2023).
5. Центр протидії дезінформації. Продовольча криза й голод: черговий фейк росії. Центр протидії дезінформації. URL: <https://cpd.gov.ua/main/prodovolcha-kryza-i-golod-chergovyj-fej/> (дата звернення: 01.05.2023).
6. Центр стратегічних комунікацій та інформ. безпеки. Винен Захід, безкультурні українці, Небесний Єрусалим та змова фармацевтів: 12 тем російської пропаганди в Центральній Європі. <https://spravdi.gov.ua>. URL: <https://spravdi.gov.ua/vynen-zahid-bezkulturni-ukrayinczi-nebesnyj-yerusalym-ta-zmova-farmaczevtiv12-tem-rosijskoyi-propagandy-v-czentralfnij-yevropi/> (дата звернення: 01.05.2023).
7. Atlantic Council's Digital Forensic Research Lab. Polish-language Telegram channels spread anti-refugee narratives. <https://medium.com>. URL: <https://medium.com/dfrlab/polish-language-telegram-channels-spread-anti-refugee-narratives-aaf3ffdc81ed> (date of access: 01.06.2023).
8. Double trouble: COVID-19 vaccine misinformation amidst conflict in Ukraine / T. Zoab Habib et al. *Annals of medicine and surgery*. 2022. P. 104127. URL: <https://doi.org/10.1016/j.amsu.2022.104127> (date of access: 21.06.2023).
9. Keegan K. Clarity for friends, confusion for foes: Russian vaccine propaganda in Ukraine and Serbia. *Harvard kennedy school misinformation review*. 2022. URL: <https://doi.org/10.37016/mr-2020-98> (date of access: 22.06.2023).

10. Keller R. Doing discourse research: an introduction for social scientists. SAGE Publications, Limited, 2012. 176 p.

11. Pertwee E., Simas C., Larson H. J. An epidemic of uncertainty: rumors, conspiracy theories and vaccine hesitancy. *Nature medicine*. 2022. Vol. 28, № 3. P. 456–459. URL: <https://doi.org/10.1038/s41591-022-01728-z> (date of access: 21.06.2023).

12. Zadroga M. The anti-vaccine movement and pro-russian propaganda in social media – a summary report – *fakenews.pl*. *Fakenews.pl*. URL: <https://fakenews.pl/en/analyzes/the-anti-vaccine-movement-and-pro-russian-propaganda-in-social-media-a-summary-report/> (date of access: 21.06.2023).

Zubar P. M. PART OF THE SAME CONSPIRACY: LINKING THE RUSSIA-UKRAINE WAR AND COVID-19 IN CORONASCEPTIC DISCOURSE IN UKRAINE

The article explores the relationship between coronasceptic discourse and the ongoing Russia-Ukraine war in Ukraine. During the COVID-19 pandemic, there has been a surge in misinformation and conspiracy theories, actively propagated in the media landscape. This has given rise to a movement of anti-vaccine bloggers who oppose vaccination campaigns, spreading myths about the disease, its origins, and quarantine restrictions, while also criticizing governmental efforts to combat the virus and prevent its spread. With the onset of the full-scale Russian invasion of Ukraine, a new discourse emerged among vaccine opponents, intertwining with the war. The objective of this study is to examine the connection between anti-vaccination sentiments and war-related phenomena presented by coronasceptic bloggers.

The author adopts discourse analysis as the primary research methodology to identify the linguistic strategies employed by Ukrainian anti-vaccine bloggers in linking the Russia-Ukraine war with the COVID-19 pandemic. The study scrutinizes the lexicon used to describe the coronavirus and the war, analysing shared linguistic features in constructing language related to both topics. The article traces the gradual shift in focus among these bloggers, moving from vaccine resistance and critique of quarantine measures to themes associated with the war in Ukraine. Notably, the newly emerged narratives in the discourse of anti-vaccine proponents following the Russian invasion predominantly exhibit a destructive nature, as their messages often align with the Russian agenda on various war-related matters. The paper highlights specific messaging techniques employed by some coronasceptic bloggers to endorse Kremlin propaganda and justify the invasion. Additionally, the study underscores the importance of further investigating other aspects of coronasceptic discourse in Ukraine, as they may also exhibit detrimental characteristics.

Key words: narrative, discourse, COVID-19, disinformation, fakes, social media, classification of media resources, bloggers, viral content.